

Het MAB vóór 50 jaar

A. F. Tempelaar

januari/februari 1942

Dr. H. J. van der Schroeff bespreekt in beide nummers 'De structuur van den afzet met betrekking tot de verbijzondering der kosten in het seizoenbedrijf'. (In 1938 heeft de schrijver een openbare les gehouden over de invloed van het seizoen op de bedrijfshuishouding en haar bedrijfspolitiek – AFT).

Bij seizoenschommelingen in de produktie neemt de verbijzondering van de kosten der in-elastische produktiemiddelen een belangrijke plaats in. Indien de invloed van het seizoen zich primair op de technische voortbrenging doet gevoelen levert de verbijzondering geen bijzondere moeilijkheden op. Het wordt gecompliceerder wanneer de seizoeninvloed op de produktie door seizoenfluctuaties van de afzet ontstaan (voor een deel terug te brengen op de natuurlijke verschillen van de omvang der behoeften op de verschillende momenten van de jaar-, week- of dagperiode, voor een ander deel op de smaak, gewoonte en traditie van de consument, aldus de schrijver). 'Het zijn de afnemers die door de ongelijkheid van hun vraag die overcapaciteit doen ontstaan en bij de verbijzondering van de kosten (inclusief die van de overcapaciteit) zal moeten worden gezien, welke afnemers c.q. groepen van afnemers voor de kosten verantwoordelijk zijn.'

Dus is kennis van de structuur van de afzet noodzakelijk.

De schrijver heeft bij zijn uiteenzetting de gevallen voor ogen dat op voorraad produceren in slappere tijd technisch onmogelijk is (zoals bij dienstverlening, drukkerijen van dagbladen en elektriciteitsopwekking).

De onbezette werkeenheden buiten het seizoen zijn vrije werkeenheden geworden, waarop de differentiële calculatie kan worden toegepast, mits er sprake is van incidentele verlenging van de seizoenperiode. Zodra er echter buiten de seizoen-

periode blijvend vraag naar produktie bestaat, moet volgens de schrijver de verbijzondering van de kosten integraal geschieden. 'Zoodra de toevoeging niet meer van tijdelijke aard is, kan de differentieele berekening niet langer worden toegepast.'

In het vervolg van zijn tweedelig artikel werkt Van der Schroeff zijn gedachten met praktische voorbeelden verder uit, met veel aandacht aan de kostprijsberekening bij elektriciteitsbedrijven. Hierbij wordt nog gereleveerd dat de oorspronkelijke doelstelling van elektriciteitsbedrijven was het leveren van stroom voor verlichting. De capaciteitsvoorziening was hierop ingesteld. De spits van het verbruik lag dus in de avonduren. Toen kon voor kracht- of warmtestroom op de dag een differentieel tarief worden toegepast.

Een ander voorbeeld – uit lang vervlogen tijden – vormden de witwasserijen. Het was een bestaande gewoonte van het merendeel der huisvrouwen destijds des maandags de was te verzenden en deze aan het einde van de week terug te verlangen. Als gevolg hiervan hadden de wasserijen in de tweede helft van de week voor een deel van het machinepark geen of weinig bezetting. Door lage tarieven voor die dagen aan te bieden probeerde men wassen ter behandeling in de laatste dagen van de week aan te trekken en deze in het begin van de volgende week terug te zenden. Toen dat blijvend resultaat ging opleveren moest men de differentiële calculatie los laten.

W. Westra bespreekt in het artikel 'Het Besluit op de Dividendbepanking 1941' een aantal bijzondere bepalingen. Het besluit is reeds eerder in het MAB besproken (zie het historisch verslag in het MAB-nummer van september 1991 – AFT).

A. F. Tempelaar, registeraccountant, was lid van de maatschap Dijker & Doornbos (rechtsvoorganger van Coopers & Lybrand Dijker Van Dien) en vervulde vele functies in de beroepsorganisaties in binnen- en buitenland.

Uit publikaties van de Nederlandsche Middenstands Bank was gebleken dat als gevolg van oorlogsgeruchten en hiermede samenhangende vrees voor schaarste in de zomer en herfst van 1939 bij verscheidene middenstandsbranches de omzetten direct scherp waren gestegen. Het vermoeden bestond dat zich na 10 mei 1940 soortgelijke stijgingen hebben voorgedaan. Er werden door winkels op grote schaal zogenaamde vrije goederen ingekocht, terwijl het publiek ook in duurzame verbruiksgoederen vluchtte. Voorts gingen tal van tot dusver incurante goederen grif van de hand.

Een en ander bracht Dr. E. J. Tobi tot zijn artikel 'Overtollige vlottende middelen bij den Middenstand'. Hij komt onder meer tot de conclusie dat de aanzienlijk gestegen geldomzetten in diverse branches de dreigende schaarste aan goederen hebben gecamoufleerd. (Uitzonderingen, waar de schaarste reeds duidelijk voelbaar is, met annex rentabiliteitsdaling zijn onder meer: slagerijen, viswinkels, banketbakkerijen, alsmede schoen- en sigarenwinkels).

De vervangingsartikelen vertroebelen niet alleen het inzicht in het schaarsteprobleem bij de detailist, 'zij bergen voor hem nog een ander gevaar, namelijk het risico om straks, bij het sluiten van de vrede, met grote hoeveelheden onverkoopbaar of nagenoeg waardeloze artikelen te blijven zitten', aldus de schrijver (die, evenals anderen, niet kon bevroeden dat de bezetting nog 3 jaar zou duren en ons zou uitmergelen, waarbij ook de vervangingsartikelen niet meer te koop zouden zijn – AFT).

Tobi constateert dat in de laatste tijd het aantal faillissementen in de middenstand afneemt. Hij concludeert hieruit dat wat er aan overtollige middelen vrijkomt op grote schaal wordt gebruikt om crediteuren te betalen.

Wat nu verder te doen met overtollige middelen, wanneer de situatie met betrekking tot vervangingsartikelen moeilijk zal zijn en crediteuren betaald zijn? Het probleem is volgens Tobi dat een groot aantal middenstanders niet of nauwelijks boekhoudt en dus elk inzicht in de financiële structuur van zijn zaak mist. Die 'uit de levende lieden' constateren toenemende geldruimte in hun kas, met het gevolg dat zij het aldus vrijgeko-

men geld 'voor allerlei onnutte uitgaven zullen besteden, aldus voor later den grondslag voor hun zaak ondermijnend'. Of zij zijn gedwongen het geld te gaan gebruiken voor levensonderhoud voor zichzelf en hun gezin, dan is het ook voor goed verdwenen.

Voor de grotere middenstandslieden zal de vraag van belegging wel meer naar voren komen. In ieder geval geen belegging in debiteuren, i.c. het te lang laten uitstaan van vorderingen onder het publiek (vaak meer door het publiek opgedrongen). De belegging moet volgens de schrijver zo zijn dat de gelden intact blijven respectievelijk snel en gemakkelijk realiseerbaar zijn, zulks met het oog op de toekomstige vervanging. Hij is van mening dat 'ons effectenbezit altijd nog de beste waarborgen biedt'.

'Rentekosten, Risicopremie en Beurskoersen' is de titel van een artikel van J. Voet, waarin hij reageert op het artikel van Dr. H. J. van der Schroeff 'De rentekosten in het kader der theorie van de vervangingswaarde'. Voet betreft hier tevens bij de opmerkingen van Dr. A. Smeenk en J. C. de Vink en de naschriften van Van der Schroeff hierover (zie de historische verslagen in de MAB-nummers van juli/augustus en december 1990 en van april en september 1991 – AFT).

Voet meent dat Van der Schroeff 'volkomen correcte beschouwingen' heeft gegeven, doch dat hij en zijn beide opponenten blijk hebben gegeven van een inzicht omtrent de financiering met obligatieleningen, welke niet strookt met de werkelijkheid. Hierdoor is het probleem van de rentekosten in een verkeerd daglicht gesteld. Er is gewezen op het gevaar van het calculeren van een te hoge obligatierente in de kostprijs, maar uit de beschikbare gegevens van de financiering van Nederlandse ondernemingen door middel van obligatieleningen blijkt volgens Voet dat er eerder te duchten valt dat een te laag percentage zal worden gecalculeerd. Uit het artikel blijkt dat Voet een grondige studie van het beschikbare materiaal heeft gemaakt.

De schrijver concludeert met betrekking tot de financiering van ondernemingen door middel van obligatieleningen, dat:

deze leningen in de regel slechts aangegaan wor-

den tegen, of slechts weinig hoger dan, de geldende rentevoet;

bij een enigszins langdurige periode van dalende rentevoet de obligatieleningen welke vroeger tegen een hogere rente zijn afgesloten, worden geconverteerd, waardoor aanpassing aan de geldende rentevoet wordt verkregen;

een stijging van de algemene rentevoet zich uitsluitend uitdrukt in de koers van de obligatielening;

de vrees dat het niet of niet ten volle voldoen aan de rente en/of de hoofdsom van een obligatielening zich eveneens uitsluitend uitdrukt in de koers.

In een naschrift betuigt Van der Schroeff zijn dank

aan Voet voor het verduidelijken van de materie inzake de rentekosten en rentevoet. 'De heer Voet heeft de praktische betekenis van de conclusies, waartoe de beschouwing van de rentekosten in het kader van de leer van de vervangingswaarde voert, in het juiste daglicht willen stellen. In dit opzicht aanvaard ik zijn uiteenzettingen naar aanleiding van het door hem verrichte onderzoek gaarne als een waardevolle bijdrage'.

A. F. Boersema bespreekt het rapport van de door de Vereeniging voor Belastingwetenschap benoemde Commissie voor de oudendagsverzorging. Een uitvoerig rapport, waaruit blijkt dat ook toen reeds de aandacht werd gevraagd voor een billijke fiscale behandeling van dit vraagstuk.